

Bölüm 9

ELEŞTİREL DÜŞÜNMEYE YÖNELİK ENGELLER

Arzu AKMAN YILMAZ¹

“Kuşkuculuğun gereçleri toplumumuzdaki bireylere verilmiyor, günlük hayatta deneyimlenen düş kırıklıkları sonrasında kendiliğinden filizleniyor.”

Carl SAGAN

Giriş

Günümüzün bilgi toplumunda teknolojinin sağladığı kolaylıklarla birlikte bilgiye her yerden kolayca erişebilmek ve bilgi üretebilmek oldukça kolaylaşmıştır. Bu bilgi yoğunluğu içinde doğru bilgi elde etmek için bilginin kaynağının ve güvenilirliğinin sorgulanması gereklidir. Bu eylem eğitim, iş ve toplumsal hayatın önemli becerilerinden biri olarak kabul edilen eleştirel düşünme becerilerine sahip olmayı ve bu becerileri sürekli geliştirmeyi gerektirir. Ancak eleştirel düşünmeyi engelleyen bireysel, sosyo-kültürel ve psikolojik bazı faktörler söz konusudur. Elbette ki eleştirel düşünmenin geliştirilmesi öncelikle bu engellerin iyi bir şekilde bilinmesini, ortadan kaldırılması yönünde eylemler gerçekleştirilmesini ve eleştirel düşünmenin yaşam tarzına dahil edilmesini gerekli kılmaktadır. Bu bölümde eleştirel düşünmenin önündeki engeller mevcut güncel literatür kapsamında irdelenmiştir.

Eleştirel Düşünmeye Yönelik Engeller

Düşünme insanın doğal olarak sahip olduğu bir özellik olmasına rağmen eleştirel düşünme çaba ve zaman gerektiren bir düşünme biçimidir. Eleştirel düşünmeye yönelik bazı eğilimlere sahip olan bireylerde uygun teknik ve yöntemlerin kullanılması ile eleştirel düşünme becerileri geliştirilebilir. Ancak bu gelişme tek bir ders veya kurs gibi kısa süreli bir girişim ile kazanılmış ise kişinin elde ettiği kazanımlar kullanılmadığı veya geliştirilmediği takdirde zamanla yeterliliğini

¹ Dr. Öğr.Üyesi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü İç Hastalıkları Hemşireliği AD, aayilmaz@ibu.edu.tr , ORCID iD: 0000-0003-0232-5987

Tablo 2. Eleştirel düşünmeye yönelik engelleri incelemeye ilişkin aşağıda soru örnekleri

Eleştirel düşünmeye yönelik engelleri incelemeye ilişkin soru örnekleri

Zaman zaman haberlerde alanınızla alakalı haberler yer alıyor mu? Bu konular gerçeği ne kadar yansıtıyor olabilir? Bu haberler sizin mesleğinize ilişkin algılarınızı etkiliyor mu? Bu haberlerin toplumun mesleğinize ilişkin algılarını etkilediğini düşünüyor musunuz? Nasıl? Bu olaylarla ilgili daha doğru bir resim elde edebilmek için ne yapılabilir?

Kendiniz için eleştirel düşünmeye yönelik hangi engellerin var olduğunu düşünüyorsunuz? Bu engelleri giderebilmek için neler yapabilirsiniz?

Kendi düşünme tarzınızda hangi benmerkezci önyargılara sahip olduğunuzu düşünüyorsunuz? Hangi durumlarda benmerkezci yaklaşım sergiliyorsunuz? Bu yaklaşım davranışlarınızı nasıl etkiliyor?

Kendi düşünme tarzınızda hangi sosyo-merkezci önyargılara sahip olduğunuzu düşünüyorsunuz? Hangi durumlarda benmerkezci yaklaşım sergiliyorsunuz? Bu yaklaşım davranışlarınızı nasıl etkiliyor?

“Hastalık” veya “sağlık” veya “bakım” veya “ölüm” veya “yaşam kalitesi” veya “yaşlılık” (bu kavramlar alana özgü olarak çeşitlendirilebilir) kavramını kendi kişisel deneyimlerinizi göz önüne alarak açıklayın. Açıklamanızda belirgin olarak hangi önyargılara sahip olduğunuzu inceleyin.

Şuanda veya daha önce okuduğunuz bir kitaptan eleştirel düşünmeye ilişkin engellere örnek olabilecek alıntılar seçiniz. Bu alıntıları neden seçtiğinizi, aynı alıntıları tekrar seçip seçmeyeceğinizi ve nedenini, bu alıntılardan hangi yeni bilgileri öğrendiğinizi yazınız.

KAYNAKÇA

1. Aston KJ. ‘Why is this hard, to have critical thinking?’ Exploring the factors affecting critical thinking with international higher education students. *Act Learn High Educ.* 2023;0(0):1–14.
2. Dwyer CP. An evaluative review of barriers to critical thinking in E educational and real-world settings. *J Intell.* 2023;11(105):1–17.
3. Hakan Gündoğdu. Niçin eleştirel düşünemiyoruz?: Eleştirel düşünmenin engelleri. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Derg.* 2012;146:43–52.
4. Aybek B. Eleştirel Düşünmeye Yönelik Engeller. In: *Eleştirel Düşünme ve Disiplinlerarası Eleştirel Düşünme Rehberi*. 1. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık; 2017. p. 18–25.
5. Nilson LB. Ten Reasons Why Teaching Critical Thinking is so Challenging. In: *Infusing Critical Thinking Into Your Course*. 1.st editi. New York: Routledge.; 2023. p. 28–44.
6. Heggy T. The Four Idols. *Cult Civilization, Humanit.* 2021;222–7.
7. Hüseyin Gazi Tokdemir. Francis Bacon ve Yeni Bilimsel Yöntem. *Bilim ve Tek Derg* [Internet]. 2011;524:10–106. Available from: <https://services.tubitak.gov.tr/eder-gi/yazi.pdf;jsessionid=soPawOmrXuQbJUiXIPrIPoZJ?dergiKodu=4&cilt=44&sayi=740&sayfa=104&yaziid=31979>

8. Pehlivan M. Francis Bacon'ın ortaya koyduğu hakikat ölçüsü ve bilgi kaynağı çerçevesinde yenedünya insanı sorunsalının çözümü. *Türkiye Mesleki ve Sos Bilim Derg.* 2019;1(2):10-7.
9. Ruggiero VR. *Eleştirel Düşünme İçin Bir Rehber*. 1. Baskı. İstanbul: ALFA; 2017.
10. Baillargeon N. Medya. In: *Aklın ve Bilimin Işığında Eleştirel Düşünme Kılavuzu*. 1. Baskı. Ankara: Dipnot Yayınları; 2017. p. 231-52.
11. Sagan C. *Karanlık Bir Dünyada Bilimin Mum Işığı*. 1995.
12. Abdullah AGK, Alzaidiyeen NJ, Yee NM. The Practices of Critical Thinking Component and Its Impact in Malaysian Nurses Health Education. *Int Educ Stud.* 2010;3(1):73-82.
13. Manalo E, Kusumi T, Koyasu M, Michita Y, Tanaka Y. To what extent do culture-related factors influence university students' critical thinking use? *Think Ski Creat [Internet]*. 2013;10:121-32. Available from: <http://dx.doi.org/10.1016/j.tsc.2013.08.003>
14. Raterink G. Critical thinking - Reported enhancers and barriers by nurses in long-term care: Implications for staff development. *J Nurses Staff Dev.* 2011;27(3):136-42.
15. Futami A, Noguchi-Watanabe M, Mikoshiba N, Yamamoto-Mitani N. Critical thinking disposition among hospital nurses in Japan: Impact of organizational versus personal factors. *Japan J Nurs Sci.* 2020;17(2):1-9.
16. Christodoulakis A, Zografakis Sfianakis M, Tsiligianni I. Suggestions for overcoming the barriers to critical thinking in nursing. *Japan J Nurs Sci.* 2023;20(3):1-4.
17. Sun Y, Yin Y, Wang J, Ding Z, Wang D, Zhang Y, et al. Critical thinking abilities among newly graduated nurses: A cross-sectional survey study in China. *Nurs Open.* 2023;10(3):1383-92.
18. Urhan E, Zuriguel-Perez E, Harmancı Seren AK. Critical thinking among clinical nurses and related factors: A survey study in public hospitals. *J Clin Nurs.* 2022;31(21-22):3155-64.
19. Shirazi F, Heidari S. The relationship between critical thinking skills and learning styles and academic achievement of nursing students. *J Nurs Res.* 2019;27(4):1-7.
20. Wong SHV, Kowitlawakul Y. Exploring perceptions and barriers in developing critical thinking and clinical reasoning of nursing students: A qualitative study. *Nurse Educ Today [Internet]*. 2020;95(December 2019):104600. Available from: <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2020.104600>
21. Gençer Şendur E, Yılmaz AA, Gör A, İzzet BA, Üniversitesi B, Fakültesi SB, et al. Hemşirelik Sürecinde Anahtar Öge: Eleştirel Düşünme Key Element in The Nursing Process: Critical Thinking. 2023;4(1):118-35.